

Բայմազես 1936 N3-7

ՀԱՅ ՄԱՍՈՒԻԿ

ԳՐԱԿԱՆ ԸԱԼԹՈՒՄ

մը պաշտօնարկորեր կամ պարբերարկորեր
1935-1936 շրջանէն:

«Նոր կեսարիա» կեսարիոյ վերաշինաւ-
կան Միութեան պաշտօնաթերթ. նախապէս
պարզ և փոքր (1934թ թիւը) ապա 1935ին
մեծ և ճոխ, կ'ամփոփէ կազմակերպական
ծրագիրներ, թղթակցութիւններ, արձա-
գանգներ Հայաստանէն նոյնանուն աւանին
շինութեան, ժողովներ, հանդէս-ներկայա-
ցում, հանգանակութիւն:

Միայն «Հայրենիք» ամսաթերթն է որ
իր ճոխ ծաւալով կը շարունակէ. ճոխ
նաեւ իր պարունակութեամբ. բայց ուր
գաղափարական կամ բարոյական ազա-
տութեան սահման չկայ և չափազանց
ազատութիւնը բնականաբար անիշխանու-
թեան կը տանի:

«Հայրենիք»ի հետ «Ալիոն» ալ համեմա-
տօրէն կը մնայ իր վերելիքի ճամբուն, այ-
սինքն նիւթերու առատութեամբ, բայց հոն
ալ, ինչպէս ուրիշ առթիւ ակնարկեցինք,
կրօնական ըմբռնումի անհատական թիւը
հոսանքներ ու անկլիքան ազդեցութիւններ
միշտ տեղ կը գտնեն: Թիէւ ուշ, սակայն
ուրախ ենք որ «Ալիոն» իր գոները փա-
կեց «հերետիկոս» Տիրան Վ. Փ. առջեւ. ե-
րանի թէ միշտ աշալուրջ հսկողութիւն
ըլլայ ու կրօնական - բարոյական հարցե-
րը աւելի երկիւղածութեամբ և Ս. Գրբի-
լը աւելի ճականակութեամբ
ու Ս. Հարց ոգևով և հեղինակութեամբ
մեկնուին: Ուրիշ առթիւ պիտի տանք ամ-
փոփոյքը կարեւոր յօդուածներուն:
Ընդհանուր տագնապին մէջ սակայն
տարօրինակ ճիգ մը կը նշմարուի տեղ տեղ
«Հայրենակցական» միութեանց կողմէ,
այլուր երիտասարդական խանդէ՝ գրական
փորձեր կատարելու:

Առաջին տեսակին կը վերաբերին քանի

«Պապ-Ուխտի» եռամսեայ պարբերա-
թերթն է Մարտիոյ կրթասիրաց ընկերու-
թեան հարազատ կեղր. Վարչութեան,
Քւելանտի մէջ, համեստ ծրագրով և ծա-
ւալով:

«Նոր հասկեր» մանկական - պատանե-
կան պատկերազարդ կիսամսեայ հանդէս

մ'է, որ յետ «Արփի»ի ցարդ հրատարակուածներուն մէջ ամէնէն յաջողը կը աեսնուի, նկատելով գեղեցիկ կազմակերպութիւնը, թէ արձակ և թէ ոտանաւոր յարմար էջերով՝ վէպ, խաղ, հանելուկ, գիտութիւն և արուեստ, փոքրիկ շարադրութիւններ, նկարագրականներ, ազգային յիշատակներ, խաղագրուած երգեր՝ մեր արեւելահայ դիւրիմաց լեզուով։

Լոյս կը տեսնէ Թէհրանի մէջ (1936) խմբագրութեամբ Տիկին՝ Արագարեանի: Յարդ երեցած են 18 թիւեր:

«Զարքօնք» (իսմղատիպ) զրական, զիւտական գեղարուեստական հաւաքածոյ՝ հրատ. Ա. Դ. Հնչակեան երիտ. Միութեան: Քաջալերելի ձեռնարկ մ'է զրական կոկիկ էջերով: Մեր ձեռքն հասած են չորս առաջին թիւերը. կը թուի թէ եզիպտահայ պարբերականներու նախորդ փորձերուն պէս՝ սա եւս յարատեւութիւն չէ ունեցած: Լոյս կը տեսնէր Գահիրէի մէջ (1935):

«Մրգաստան» եւս Սովիա լոյս տեսնող (1935-1936) մանկական-պատանեկան հանդէսը, խմբ. Յ. Տէվէճեանի, կը թուի թէ յետ առաջին 4 թիւերուն դադրած է։ Պատկերազարդ և տղոց յարմար գրական, կրթական ու ազգային պատմական շինիչ յիշատակներու արձագանքներով յօրինուած սիրուն թերթ մ'էր, արժանի մեր գաղութներու քաջալերութեան։

«Մեացորդաց շարժումը» յաւակնութիւնն ունի ըլլալու «Աշխարհիս վերջին, վերջնական և Տեւական Խաղաղութեան պատգամաբերը» և նպատակն է «լուսաւորել քոլոր աշխարհ» Ա. Գիրքով և Ա. Գիրքին համար». հարկ չկայ ուրեմն պնդել թէ քողոքական է, և իր կրօնական անիշխանութեան վարդապետութեամբ զուր կը ճգնի «լոյս տարու մեր ազգին» որու բուն աստուածատուր լոյսերն և զաւանութիւնն ուրացող է: Լոյս կը տեսնէ Նիւ Եօրբի մէջ (1936):

Անդին ունինք նորածիլ թերթեր զուտ
բական - գեղաբուեստական կոչումով։

«Նայիրի» հանգչս գրականութեան ու
եղարուեատի, որ լոյս տեսաւ 1936ի Ա-
րբիլին, Փիրէի մէջ ։ Եղածը գրական փորձ
ըն է, թէեւ երիտասարդական խանդա-
լառութեամբ սկսուած, սակայն անկեղ-
օրէն գիտակ է իր «Մտիտ» բալիին, ինչ-

զէս են զրական շատ մը էջերը՝ դեռ հըմ-
ութեան և հասունութեան կարօտ։ Ուտա-
աւորները՝ արուեստի տեսակէտով՝ աւելի

նորհիւ միջակ գաղափարներն ալ քիչ մը
նորհը պիտի հազնին և աչք ու ճաշակ
զարարեն։ Կարելի է շեշտել նաեւ հայ
եզուի մաքրութեան սէրն ու խնամքը.
բինակ, ի՞նչ հարկ վարաե-ի՝ երբ հայ-
ենիք ունինց, կամ քամրախառ-ի՝ երբ
ոնդին դժբախտ կայ։ Քիչ մ'աւելի յար-
անց մեր կրօնքին։ Պըն։ Շահնուր ոմն Տէր
զապայի աղօթքն ու հոգոց-ը հեզնած էր.
աւալի է որ չէ սերտած Գամառ Քաթի-

«Կամ տեսնելով հէզ հայ տէրտէր
Սուրբ Գևորգին կը յիշեմ,
Ու յուսահատ տրտում մտքեր
ինձն հեռու կը քրչեմ» : —

Անդին անկեղծ շունչով յուշեր, նկատագրութիւններ առատ են ողբացեալ իւաճանեանի մասին՝ ինչ որ գնահատելի է, մահաւանդ Սիպիլի մասին աղուոր գրութիւնը նոյն ողբացեալի գրչէն ելած։
Անցողակի նկատողութիւն մ'ալ Պրն. Ա. Գալֆահանի յօդուածի մասին՝ «Հայեցուն»։ Պարոնը հելլենաբանութիւնը շփոթեր է հելլենագիտութեան հետ։ Մեր Ուկեղարու հեղինակները խսկապէս հեղինացնենք ինքնին, բայց և միանգամայն ատող հեղինաբանութեան։ Վերջինս էր որ խանգարեց, թէեւ ճակատագրականօրէն, մեր ուկեղէն լեզուն։ Հակառակ պարոնի

պնդումին (թ. 5, էջ 77) մեր Ոսկեղա-
րեան հեղինակները ոչ միայն պարք չունե-
տած են առաջնահանդիպության և պարզու-
աւիւնի, կոիւի և յաղթանակի կամ առ-
դասական պարտութիւններու երգեր» (թ.
6, էջ, 144):

ամեն լուս ի զգութի ածանցնասկ և բարձր առ է

Yunnan Jiaoyi Zhi (Yunnan Provincial Gazetteer) 1937, p. 39.

թեանց հետեւելու, այլ և ամբարդաւառութեան գէմ. այսպէս որ յունաբէն էն, ծած, ըլէ, էն, նո՞ւ ածանցներով կազմուած բարդ բայերը փոխանակ թարգմանելու ներածեմ, վերաբերեմ, ներամտեմ, արտահանեմ, ներադրեմ, թարգմանեցին ի ներքս ածեմ, ի վեր բերեմ, ի ներքս մտանեմ, արտաբրս հանեմ, դնեմ ընկ (մահճօր):

«Աշակրյո»ը Փարիզէն՝ կանխեց «Արգիրը»: Երկրորդ տարին է այս իր ծննդեան. Ա. Սեմա և Պ. Զարոյեան «Կը այտարարեն որ կը ձգտին և կը հաւատան արդիական ու մեր մէջ նոր ըմբռնուտնով մը իսմբազրել այս թերթը»: Առաջին արդէն յաւակնուտութիւն, և մանականդ սա յաջորդ խօսքերուն. մէջ՝ ուր կը ւանդ սա յաջորդ խօսքերուն. մէջ՝ ուր կը

Այդ ածանցումներն ու բարիուրեալ պահանջման ախորդելի եկան իշխանական երուն և մանաւանդ ունիրունելրուն: Ահա թէ ի՞նչ է հելլենաբանութեան արժէքը: յայտարարեն թէ հին արժէքներու զգաց գնահատման աշխատանքին պիտի լծուին «ամենէն մեծ համբաներէն իսկ առանց ամենադոլգն չափով ազգութելու»:

Следует отметить, что введение в практику санитарно-технических мероприятий в производственных помещениях неизбежно приводит к снижению производительности труда.

Հանդերձ այնու կը քաշաւ-ւ և
նարկը և կը յուսանց որ «Եայիրի» օգ-
տակար կ'ըլլայ իր համեստ չափով հայ
լեզուի և գրականութեան մշակոյթին՝ այն-
քան տուայտուն և ցաւագար մեր զաղութ-
ներուն մէջ:

Եւ այդ վերագնահատումը պրար և լ-
գրկէ դէմքեր և դէմքերէն անդին զաղա-
փար ու շարժում: Այդ յանդուգն տողերէն
վերջ Սեմաի «Ընդլգում»ը կը կարդամ
ու կը խորհիմ... Դեռ երկու օր առաջ էր
գիտնական ուսուցչապետ հրեայ մը երդում

«Եորդ զիր»ը այս տարուան ծնունդ նիւ Եօրքի երիտասարդութեան շարժումով՝ իսկապէս «զրականութեան և արուեստի» ճեմարան մ'է. Կը բաւէ թուել դէմքերը պատառ կ լլլու և գույն պատեանը զատեանը զիբիստոս ատեց ու մահուան դատապարտեց, մինչ ան «զերագոյն մարդարէն էր մեր, և աստուածային՝ իր վարդապէսութիւնը»:

նաւանդ Ամերիկայացու և միջազգային պայմանների ուր կ առնել և
որ ան ըլլայ ազգային և միջազգային
միանգամայն, որպէս զի թէ մեր սիրտն
և թէ միտքը հոն իրենց սիրածը գտնեն
և հայ բարեկանութեան պայմաններին կամ
համար կ'ուզէ որ ան (Քրիստոն) հաճախ
ենր զիրք մը դրկել վերելեւ - Զէ, սիրելիս
անհաւատներուն համար վեր չկայ, այ
ու անիւ անդին խաւար...:

կանին մէջ, ուր իրաւունք ունէր լսելու ցող և առ և ըմէ. Հաւատացողվ թող կարդայ Եռէշ սիկ կուրդինեանի «Ետ տար բո խաչը ու բաղզատէ, համոզուելով թէ՛ Արեգակ տակ նոր բան չկայ: Զարն ու բար այնքան հին են՝ որբան աշխարհա: —

Այս սեւ տողերէն զատ սակայն լուս
սաւոր էջեր կան սոտրագբռած Քաջաւ-
րենցէ, Բ. Թօփալեանէ, Վ. Շուշանեանէ,
Զարոյեանէ, Ա. Կիւլպէնկեանէ եւն:

«Կեսեք և արուեստ»ը երբեմն տարե-
գիրք - հինգ տարի - այժմ 1936վ ամ-
սագիր կը դառնայ. յանդուզն քայլ մը
անշուշտ՝ որ սակայն գովեստի արժանի
է. մանաւանդ որ խմբագրութիւնը - Պար-
սամեան Եղբարք - նորընծաներ չեն գրա-
կան ասպարեզին մէջ, որնը համոզուած
են կոչումով իրենց կատարելիք դերին մշա-
կորի մարդիկ մէջ, և ինչ որ ամսագրին
մէջ իրենց պաշտամունքին և գուրգու-
րանքին առարկայ պիտի դառնան՝ մայ-
րենի շեղուն, հայրենի և գրական աշանդու-
րիւնները, մեր ազգային մշակոյրի բան-
կագին արմենին ևն, անբաժան զրա-
կան-գեղարուեստական նորազոյն շարժու-
ներու արձագանգէն: Ահա սոյն պարե-
րականին յիմագիծը:

Պայծառու զուարթ են էջերը՝ զոր զիտեն
այնքան ճարտարօրէն հաւաքել Պարսա-
մեան եղբայրները, զգացնելով թէ իսկա-
պէս զրական ճաշակ ունին և իրենց կո-
չումն է այդ արուեստը: Այդ թերթը կար-
դալով ամսէ ամիս, անկասկած գոհունա-

Հ. Ե. Փ.

Կ Ա Ր Ե Խ Ո Ր Ս Ջ Դ Դ

«ԲՈՅՄԱԿԵՊ»ի յաջորդ պրակը միտցեալ ամիսներով, շուրջ 200 էջ, գեղատիպ, պատկերազարդ, նուիրուած ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՖԱՅԵԼԱՆ Վարժարաններու հիմնարկութեան Առաջին հարիւրամեակին, պիտի բովանդակէն:

- 1) Պատմականը զոյզ հաստատութեանց, իրենց ազգային, կրթական և մշակութային մեծ դերերով: - Յաւե-
լուած Միթթարեան Վարժարաններու պատմութեան Արեւելքի մէջ,
- 2) Կեսեն և գործը նախկին սան՝ զրագլու - գեղարուեստագէտ - բաղաբազէտ մեծ դէմքերուն:
- 3) Գրական անտիպ էջեր ու գեղարուեստական զործեր այդ անմահներէն՝ Պէշիթալեանցն Վարուժան:
- 4) Վարժարաններու Յորմիկը՝ կարեւոր վաւերագիրներ, ճառախօսութիւններ (Լամարթինի և ուրիշներու)
համակներ, հարիւրամեակի հանգէններուն նկարագր, արձագանգ են. են.

Յօգուածներ ունին բաց ի Ուխտիս Միաբան Հայրենին և Կախկին Սաներէն՝ ազգային զրագէտ
դէմքեր ալ, ինչպէս Զօպանեան, Սիրունի, Ե. Շահնազար, Հայկ Անէմեան եւն:

Բացասիկ պրակս պիտի զրկուի այն բաժանուրդներուն միայն՝ որոնք պիտի փութան կանխաւ
վճարել իրենց տարեկան բաժնեգինը:

Իսկ առանձին պիտի վաճառուի հատը Զուիցերական 10 ֆրանքի (կամ Ֆրանսական ֆր. 50
իտալ. Լիրէլ 40):

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՅԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿ

ՀՈՅԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Պատկերած «Արքոց Թարգմանչաց-Դուրեւան Գրական Մրցանակ»ով

Հարցուցէք մաշկատուն թափառական գնչուի մը կամ թէ Փրդի մը, և կամ Ափրիկէի խո-
րերը բնակող սեւամորթի մը, թէ ինչով կ'ապացուցանէ իր ազգութիւնը: Կա պիտի շուարի,
պիտի տատամօի պատասխանել. վասն զի՞ անոնք ազգութեան գաղափարը չունին. անոնք իրենց
շեղուն միայն ունին իբրեւ որոշիչ նշան, մարդկային ուրիշ խմբութիւներէ զանազանուելու հա-
մար: Անոնք չունին ձեռագործ, ձեռագիր - նոյնիսկ ոպագիր - յիշատակարաններ. չունին արձա-
նագրութիւններ, չունին ճարտարանական շենքեր. վերջապէս՝ չունին Անի մը և իրենց նախ-
նիքներէն մնացած զանազան հնչուն ԴՐԱՄՆԵՐ:

Ազգերու պատմութեան մէջ դրամը մեծ գեր խաղացած է, և կը շարունակէ խաղալ ցարդ:

Հակառակ մեր այսօրուան վիճակին՝ եթէ մենք մարդկային ընտանիքին մը ակնառու գիրք
մը զրաւած ենք, պյու գիրքը կը պարագնք մեր փառաւոր անցեալին, մանաւանդ մեր անհուն ան-
համար յիշատակարաններուն, որոնք մեր ձեռքին հասած չօշափելի փաստեր ու վկաներ են յաւէտ:

Մինք պարտաւոր ենք որպիի ոչ միայն մեր ազգային պատմութիւնն ու մեր բնիկ թագա-
ւորներուն զրամիերն, այլ նաև մեր երկրին մէջ և մեր երկրին անունով օտար ազգերու կողմէ
տպուած բազմապիսի գրամները:

Այս ահսակ ընդհանուր գործ մը չունինք գեռ:

Այս պակասը լրացնելու համար է, որ ձեռնարկեցի ՀՈՅԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐԱՄԱԿԱՆ
ՏՈՒԹԵԱՅՆ, զոր հրապարակ կը հանեմ՝ այսօր, 140 պատկերներով. (Գին՝ 40 ֆր. Փր.):

Կը յուսում, թէ հայ ազգը պիտի քաջալերէ անոր ալեւոր հեղինակը, որ ուրիշ կարեւոր
գործեր ալ ունի հրատարակելիք:

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՉԵԱՆ

Պատանալու համար զիմել՝

Imprimerie Arménienne

St. Lazare

VENISE (Italie)

Կանխիկ դրկերով (ուղեծասով) 42.20 ֆր. Փր.